

Croux, F., Brosens, D., Vandeveld, S., De Donder, L., & Claes, B. (2019). Uitdagingen in het opzetten en het uitvoeren van interviews met niet-Belgische gedetineerden. *KWALON Tijdschrift voor Kwalitatief Onderzoek*.

## **Uitdagingen in het opzetten en het uitvoeren van interviews met niet-Belgische gedetineerden**

Anno 2018<sup>1</sup> bestond 44.6% van de gedetineerdenpopulatie in België uit gedetineerden met een niet-Belgische nationaliteit (n=4.601). Ondanks hun oververtegenwoordiging, weten we weinig over deze groep omdat zij vaak uitgesloten worden in onderzoek. Bovendien hebben we weinig kennis over of deze gedetineerden deelnemen aan het gevangenisleven en hulp- en dienstverleningsactiviteiten (bijvoorbeeld arbeid, onderwijs, sport), en hoe ze dit beleven. Het FIP<sup>2</sup>-project (Foreigners' Involvement and Participation in Prison)<sup>2</sup> richt zich daarom op niet-Belgische gedetineerden en hun (in)formele participatie aan het gevangenisleven. 51 interviews met niet-Belgische gedetineerden werden afgenomen in vier gevangenissen. Tijdens deze interviews ondervonden we een aantal uitdagingen, waarin verschillende moeilijkheden vervat zaten. Het ging niet alleen om interviews in een detentiecontext, maar ook met gedetineerden die moeilijker te bereiken en te interviewen zijn. In dit artikel beschrijven, analyseren en reflecteren we op de belangrijkste uitdagingen bij het opzetten en het uitvoeren van interviews met niet-Belgische gedetineerden. De eerste uitdaging betreft het opzetten van interviews met niet-Belgische gedetineerden, namelijk (1) Hoe niet-Belgische gedetineerden bereiken? Vervolgens behandelen we nog een aantal uitdagingen die we tijdens de interviews ervaren hebben: (2) Interviewen in een voor de onderzoeker/respondent vreemde taal; (3) De aanwezigheid van een tolk bij één-op-één interviews; (4) Het gebruik van waarderend onderzoek in een minder waarderende context; (5) Objectieve onderzoekers versus emotioneel beladen gesprekken; en (6) "Witte" vrouwelijke onderzoekers en mannelijke niet-Belgische gedetineerden. Over hoe om te gaan met deze uitdagingen, hebben we geen pasklare antwoorden. Het gaat immers om maatwerk, rekening houdend met de specificiteit van het onderzoek en de respondenten. Niettemin hebben we wel enkele aanbevelingen, zaken die we de volgende keer op een bepaalde manier zullen doen. Meer nog, die we graag als aanbeveling overdragen aan andere onderzoekers en professionals om met deze 'vergeten' groep interviews of gesprekken aan te gaan.

---

<sup>1</sup> Deze gegevens komen uit de SIDIS-Suite databank en dateren van 24.10.2018.

<sup>2</sup> Dit project wordt gefinancierd door het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek. Dossiernummer G.0269.17N.

## **Uitdaging 1: Hoe niet-Belgische gedetineerden bereiken? Stap-voor-stap voorbereiding**

Voordat we de uitdagingen behandelen die we tijdens de interviews tegengekomen zijn, staan we eerst stil bij de uitdaging inherent aan het opzetten van interviews, namelijk hoe niet-Belgische gedetineerden te bereiken? Hoe kunnen we toegang krijgen tot deze groep van gedetineerden? En welke stappen hebben we hiervoor ondernomen?

Een eerste noodzakelijke stap bij het voeren van onderzoek bij gedetineerden is het verkrijgen van een officiële toestemming van het Belgische Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI). Na de toestemming lag een volgende stap in het oprichten van een stuurgroep met vertegenwoordigers van de gevangenen (DG EPI) en de hulp- en dienstverlening in die gevangenen (Vlaamse Gemeenschap). De opdracht van de stuurgroep bestond uit het inhoudelijk vormgeven, opvolgen en bijsturen van het onderzoek. Het geven van inspraak aan de stuurgroep was een manier om de maatschappelijke meerwaarde van het onderzoek te vergroten. De stuurgroep had de mogelijkheid aan te geven waar zij zelf op moeilijkheden botste en graag meer over te weten wilde komen. In overleg met de stuurgroep werden vier gevangenen geselecteerd op basis van enkele selectiecriteria, bijvoorbeeld een spreiding over arresthuizen/strafinrichtingen, de grootte van de gevangenispopulatie en de aanwezigheid van activiteiten voor niet-Belgische gedetineerden (gebaseerd op een eerdere bevraging binnen het FIP<sup>2</sup>-project – zie Brosens, Croux, Vandeveld, Claes, & De Donder, 2017).

Een volgende stap bestond uit een startvergadering in elke gevangenis met lokale sleutelfiguren, zoals professionals van de hulp- en dienstverlening (bijvoorbeeld beleidscoördinator, onderwijscoördinator) en justitie (bijvoorbeeld directielid, penitentiaire bewakingsassistenten). Deze professionals organiseerden de selectie van de respondenten op basis van enkele selectiecriteria, bijvoorbeeld diversiteit in nationaliteit, leeftijd en duur van het gevangenisverblijf. De volgende stap ging gepaard met een eerste moeilijkheid, namelijk hoe de gevangenen de respondenten dienden te selecteren binnen de gevangenispopulatie, aangezien dit niet door de onderzoekers was bepaald. De enige vereiste was dat de selectiecriteria gevolgd werden. Welke selectieprocedure gevolgd moest worden, riep verschillende vragen op. Uiteindelijk werden verschillende selectieprocedures gehanteerd. In één gevangenis werd de selectie gedaan door een penitentiaire bewakingsassistent. In een andere gevangenis werden de gedetineerden random geselecteerd uit de SIDIS-Suite databank, een databank met gegevens van alle gedetineerden.

Een volgende (uitdaging) stap lag bij het informeren en contacteren van de geselecteerde gedetineerden met de vraag deel te nemen. Hiervoor werden rekruteringsbrieven opgesteld in negen talen (Arabisch, Duits, Engels, Frans, Nederlands, Roemeens, Russisch, Spaans en Turks) met korte zinnen en pictogrammen. Enkel het verspreiden van die brieven bleek onvoldoende. De rekruteringsbrief én face-to-face contact door de sleutelfiguren bleek de beste manier voor de rekrutering.

Niet alleen tijdens het opzetten, maar ook tijdens de interviews ervaarden we verschillende uitdagingen. Hieronder behandelen we de belangrijkste uitdagingen.

### **Uitdaging 2: Interviewen in een voor de onderzoeker/respondent vreemde taal**

Een eerste uitdaging tijdens het afnemen van de interviews was het interviewen in een vreemde taal, die niet de moedertaal is van de respondent en/of de onderzoeker, en ging gepaard met verschillende moeilijkheden. Ondanks beperkte financiering, zijn we erin geslaagd 19 interviews af te nemen met behulp van een tolk. De andere 32 interviews zonder tolk vonden plaats in talen die de onderzoekers beheersten (Frans, Engels, Nederlands of Turks). Een eerste moeilijkheid zat in de afweging wanneer een tolk in te zetten bij de interviews. De sleutelfiguren uit de gevangenis speelden ook hierbij een belangrijke rol. Zo veronderstelden wij dat zij het beste zicht hadden op de taalkennis van de respondenten. De afweging wanneer een tolk in te zetten werd bemoeilijkt doordat wij hen geen concrete richtlijnen hadden aangereikt over wanneer iemand voldoende een taal sprak om in die taal geïnterviewd te worden. Tijdens enkele interviews zonder tolk werd duidelijk dat de respondent toch onvoldoende de opgegeven taal sprak. Er werden dan verschillende talen gecombineerd of het interview werd geannuleerd om later te hervatten mét een tolk.

Een volgende moeilijkheid was dat interviewen in een vreemde taal meer voorbereiding vroeg. Vooraf diende het interviewschema vertaald te worden en moest nagedacht worden over bijvragen en alternatieve formuleringen. Door de vreemde taal hielden de onderzoekers zich meer aan het interviewschema. De interviews verliepen meer gestructureerd, omdat het moeilijker was om in te spelen op de antwoorden.

In kwalitatief onderzoek zijn er constante verschuivingen in de machtsrelaties tussen onderzoeker en onderzochte (Karnieli-Miller, Strier, & Pessach, 2009). De mate waarin de onderzoeker of de geïnterviewde de interviewtaal beheersten bleek van invloed te zijn op deze machtsrelatie. Indien zowel de onderzoeker als de geïnterviewde de interviewtaal niet goed beheersten, was de ‘macht’ of de ‘onmacht’ eerder evenredig verdeeld. Zodra de geïnterviewde of de onderzoeker de taal beter beheerste, ontstond soms een machtsonevenwicht. De

moeilijkheid zat in het omgaan met het machtsonevenwicht dat kon ontstaan tussen onderzoeker en geïnterviewde. Indien de ‘onmacht’ bij de onderzoeker lag, werden verschillende copingmechanismen gehanteerd: de vraag laten lezen, een alternatieve vraag stellen, zelfspot over de taalbeperking of zich excuseren hiervoor. Indien de ‘onmacht’ eerder bij de respondent lag, ging de onderzoeker het taalniveau van de respondent complimenteren. Op basis van onze observaties ervoeren de respondenten weinig moeilijkheden over het geïnterviewd worden in een vreemde taal. Zo uitten de respondenten hierover geen negatieve reacties. Voor hen is het gebruikelijk om andere talen te spreken in de gevangenis om zich verstaanbaar te kunnen maken. Sommige geïnterviewden waren zelfs trots dat ze hun taalvaardigheden konden demonstreren.

### **Uitdaging 3: De aanwezigheid van een tolk bij één-op-één interviews**

Voordat we dieper ingaan op de moeilijkheden, beschrijven we eerst nog enkele positieve ervaringen over de inzet van tolken. Voor de onderzoekers was het interviewen met tolken de eerste keer. Bij het vastleggen van de tolken hadden we de keuze tussen gecertificeerde en niet-gecertificeerde tolken. Buiten een prijsverschil merkten we weinig verschil. Zo waren er ook gecertificeerde tolken die het Nederlands niet goed beheersten. Uiteindelijk werden 19 interviews afgenomen met tolken. De aanwezigheid van tolken gaf een andere gespreksdynamiek, het interview verliep trager en duurde ongeveer de helft langer. Dit gaf de onderzoeker meer tijd om notities te bekijken, gedachten te structureren, antwoorden te evalueren op volledigheid en het doorvragen beter voor te bereiden. Daarnaast deden tolken meer dan woordelijk vertalen. Zij waren ook culturele vertalers. Zo verduidelijkte een tolk bij enkele Arabische namen die genoemd werden dat dit bekende Arabische schrijvers waren. Het omgekeerde kwam ook voor: de tolk vroeg om verduidelijking bij gevangenisjargon (bijvoorbeeld ‘kantine’), wat de vertaling ten goede kwam.

Naast de positieve ervaringen, werden we ook met verschillende moeilijkheden geconfronteerd. Tijdens de interviews zaten we in een driehoeksofstelling. De onderzoeker en de geïnterviewde zaten tegenover elkaar met de tolk naast hen, zodat die iedereen kon aankijken, maar toch een afzijdige plaats innam. De onderzoeker richtte zich rechtstreeks tot de respondent en sprak hem aan in het Nederlands in de tweede persoon. Dit bleek echter moeilijk te zijn voor één van de onderzoekers. Zij keek steeds naar de tolk wanneer ze Nederlands sprak en stelde vragen in de derde persoon. De respondent gaf aan dat hij dit onaangenaam vond en dat de onderzoeker naar hem moest kijken, ook al begreep hij haar niet. Het omgekeerde kwam ook voor: de respondent

keek steeds naar de tolk in plaats van naar de onderzoeker. Hierdoor had de onderzoeker het gevoel het (oog)contact met de respondent en de controle over het interview te verliezen.

Waar de ene keer de ‘macht’ lag bij de onderzoeker of de geïnterviewde, kon deze ook verschuiven richting de tolk. Zo speelde de machtsrelatie tussen geïnterviewde en onderzoeker minder wanneer een tolk aanwezig was, aangezien beiden zich in een afhankelijke positie bevonden, waarin ze zich niet verstaanbaar konden maken zonder tussenkomst van de tolk. Tolken zijn gebonden aan bepaalde regels, zoals het afzien van eigen toevoegingen of interpretaties, ook al gebeurde dit soms wel. Zo gaven tolken aan dat de respondent de vraag niet of verkeerd begreep of wat het antwoord volgens hen betekende. Tijdens één interview werd een penitentiaire bewakingsassistent als tolk ingezet. De penitentiaire bewakingsassistent vertaalde niet letterlijk en gaf - ondanks instructies - verduidelijkingen bij de antwoorden. Zowel bij de professionele tolken als de niet-professionele tolk waren er machtsverschuivingen richting de tolk, aangezien hun rol vaak verder ging dan louter vertalen. Dit bracht een moeilijkheid met zich mee: in welke mate was het aan de tolk en niet aan de onderzoeker om dergelijke zaken aan te geven en te beoordelen of het antwoord volstond?

Een andere moeilijkheid was verbonden aan de tolkmodi. Sommigen tolkten simultaan, terwijl anderen opeenvolgend tolkten. Tijdens het transcriberen van de interviews ondervonden we dat simultaan tolken het letterlijk transcriberen nadien bemoeilijkt, omdat antwoorden soms onverstaanbaar zijn. Een andere moeilijkheid zat in het feit dat tolken bepaalde klassieke interviewtechnieken (zoals ‘papegaaien’) bemoeilijkten, aangezien er een pauze viel tussen wat de respondent vertelde en de vertaling. Daarnaast hadden de onderzoekers soms het gevoel dat niet alles letterlijk vertaald werd, omdat de vertaling veel korter was dan het antwoord (ook al was voor het interview expliciet gevraagd letterlijk te vertalen). Dergelijke zaken werden als frustrerend ervaren aangezien de onderzoekers hier geen controle over hadden.

Graag komen we nog even terug op de tweede en derde uitdaging. We hebben geen voorkeur voor het interviewen in een vreemde taal of met een tolk. Er zijn voor- en nadelen verbonden aan beiden. Een combinatie lijkt ons de meest correcte weergave aangezien een aantal niet-Belgische gedetineerden zich verstaanbaar kunnen maken in een vreemde taal en een deel beroep moet doen op een tussenpersoon.

#### **Uitdaging 4: Het gebruik van waarderend onderzoek in een minder waarderende context**

Een vierde uitdaging was het gebruik van ‘Appreciative Inquiry’ of waarderend onderzoek in een minder waarderende context. Hoewel gevangenisonderzoek en onderzoek naar buitenlandse gedetineerden vaak vertrekt vanuit problemen, zwaktes en tekortkomingen, focust

deze methode op sterktes, verwezenlijkingen en opportuniteiten van individuen en/of organisaties (Kadi-Hanifi et al., 2014). Tijdens de interviews stelden we vragen zoals: *‘Wat vind jij de beste activiteit waaraan je al hebt deelgenomen hier in de gevangenis?’*, *‘Als je één wens hebt van een activiteit die je graag zou willen doen hier in de gevangenis, wat zou dat zijn?’* en *‘Hoe ziet de ideale toekomst er voor jou uit als je vrijkomt?’*. Vooral de ‘droomvragen’ bleken voor de respondenten moeilijk. Velen vonden het moeilijk veranderingen in de gevangenis voor te stellen. Dergelijke ‘droomvragen’ wekten bij enkelen gelach op of de reactie ‘dromen is voor de zwakken’. Daarnaast bleek het vanwege de negatieve gevangeniscontext voor de onderzoekers en de respondenten moeilijk om in de positieve sfeer te blijven. Het was dan de - moeilijke - taak van de onderzoeker om de respondenten weg te leiden van het negatieve, richting het positieve, datgene dat *wel* werkt. Hier lag een zekere ‘macht’ bij de onderzoeker, wat bij de onderzoekers volgende vragen opriep. Zo kunnen we ons enerzijds als onderzoekers afvragen in welke mate wij dit recht hebben? Wie zijn wij om te bepalen waarover we spreken tijdens het interview? En worden door het dromen en focussen op oplossingen geen valse verwachtingen gecreëerd? Anderzijds had de geïnterviewde de ‘macht’ om terug te keren naar het negatieve, wat herhaaldelijk voorkwam. Dit was niet problematisch aangezien Appreciative Inquiry toelaat om zowel het positieve als het negatieve te exploreren. Door ruimte te laten voor wat niet werkte, werd tegelijkertijd onthuld wat verbeterd zou kunnen worden. De onderzoekers hebben de indruk dat door Appreciative Inquiry de respondenten (onbewust) meer positieve elementen aanhaalden.

### **Uitdaging 5: Objectieve onderzoekers versus emotioneel beladen gesprekken**

Ondanks de positieve insteek van Appreciative Inquiry, kwamen er verschillende schrijnende verhalen aan bod, wat de interviews emotioneel beladen maakte. Emotioneel beladen interviewgesprekken komen niet enkel voor bij niet-Belgische gedetineerden, maar ook bij andere kwetsbare doelgroepen. Toch vinden we het belangrijk om hierbij stil te staan, aangezien niet-Belgische gedetineerden tot één van de kwetsbaarste groepen van gedetineerden behoren. Zo ervaren zij verschillende bijkomende detentieproblemen, zoals een taalbarrière, moeilijkheden om sociale contacten te onderhouden en onzekerheden op vlak van verblijfsstatuut. Tijdens een interview raakte iemand geëmotioneerd toen hij sprak over zijn beperkt familiecontact. De onderzoeker besloot toen om niet door te vragen. De verhalen lieten ook een diepe indruk na bij de onderzoekers. Wat doe je als iemand hulp vraagt bij zijn migratie- of strafdossier? Wanneer iemand geen familiecontact heeft, maar dit heel graag zou willen? Of als iemand vertelt dat hij slachtoffer is van racisme? De moeilijkheid zat in hoe om te gaan met

dergelijke vragen: Hoe moet je hierop reageren als onderzoeker? Of is het mogelijk om meer je emoties te tonen? Tijdens deze interviews lieten we de respondenten hun verhaal doen, boden we een luisterend oor, toonden we medeleven en probeerden we - wanneer gepast - over te gaan naar een andere vraag. Bij vragen over hun straf- of migratiedossier, verduidelijkten we dat wij niet in de positie waren om te helpen. Voor het interview werden ze geïnformeerd dat ze voor vragen of ondersteuning na het interview steeds terecht konden bij de sleutelfiguur in de gevangenis. De verhalen en vragen maakten verschillende emoties los bij de onderzoekers. Het was dan ook belangrijk om hierover in gesprek te gaan met de andere onderzoekers.

Ondanks de emotionele beladenheid van sommige interviews, werden de onderzoekers wel verwelkomd door de respondenten. De respondenten zaten er vaak ontspannen bij en hadden een open houding. Verschillenden gaven aan dat ze het een fijn gesprek vonden, bedankten voor de uitnodiging of vonden het fijn om de onderzoeker te ontmoeten.

### **Uitdaging 6: “Witte” vrouwelijke onderzoekers en mannelijke niet-Belgische respondenten**

In kwalitatief onderzoek woedt volop het insider-outsider debat. Moeten kwalitatieve onderzoekers wel of niet lid zijn van de respondentengroep die zij bestuderen (Dwyer & Buckle, 2009)? In dit onderzoek waren er drie Belgische vrouwelijke onderzoekers zonder migratieachtergrond en één Belgische vrouwelijke onderzoeker met een Turkse migratieachtergrond. Eén onderzoeker konden we zo maximaal mogelijk ‘matchen’ met Turkssprekende gedetineerden. De onderzoeker ervaarde haar Turkse achtergrond als positief; de gesprekken met de respondenten met dezelfde achtergrond verliepen informeler. We benaderen deze vorm van ‘ethnic matching’ echter wel kritisch. Het is niet omdat een onderzoeker enkele identiteiten deelt met de respondenten, dat ze niet kunnen verschillen voor andere identiteiten, zoals gender of sociale klasse. Over het algemeen namen alle onderzoekers eerder een outsiderpositie in.

Hoewel de Belgische nationaliteit van de onderzoekers hen een ‘outsider’ maakten, leek dit geen probleem voor de niet-Belgische gedetineerden. Zo gaf iemand aan dat hij de Syrische nationaliteit had, maar nadat de tolk dit vertaald had, corrigeerde hij zijn antwoord naar een andere nationaliteit. Hij voelde zich zodanig op zijn gemak dat hij besloot eerlijk te zijn. Ondanks de ‘witheid’ van de eerste auteur werd zij enkele keren op basis van andere uiterlijke kenmerken als ‘niet-Belg’ gezien. Enkele respondenten vroegen of ze een migratieachtergrond had.

Daarnaast hadden de onderzoekers niet het gevoel dat hun genderidentiteit een negatieve invloed had op de mannelijke respondenten. Zij voelden zich niet geremd om hun gevoelige kant te laten zien als het ging over het beperkte familiecontact. Daarnaast waren ze altijd heel respectvol door de onderzoekers aan te spreken met ‘mevrouw’ of ‘juffrouw’ en door een handdruk voor en na het interview.

Ondanks het feit dat de onderzoekers niet het gevoel hadden dat hun outsiderpositie de respondenten negatief beïnvloedde of dat dit ertoe leidde dat zij de onderzoekers minder toevertrouwden of zich geremd voelden, vinden we het belangrijk om hierbij stil te staan, aangezien we vanuit het insider-outsider debat net verwacht hadden dat onze outsiderpositie een uitdaging zou zijn tijdens de interviews. Onze ervaringen leren ons dat dit net niet hoeft te zijn. Soms hadden we eerder het gevoel dat de respondenten net meer vertelden omdat we niet dezelfde achtergrond deelden. Het is belangrijk dat wij als onderzoekers bewust zijn van onze verschillende identiteiten en deze bewust benoemen, zowel tijdens de interviews, als bij de dataverwerking. We hebben het gevoel dat respect en luisterbereidheid belangrijkere factoren waren voor het interviewverloop dan onze outsiderpositie. Volgens Dwyer en Buckle (2009, p. 59): *“Furthermore, one does not have to be a member of the group being studied to appreciate and adequately represent the experience of the participants. Instead, we posit that the core ingredient is not insider or outsider status but an ability to be open, authentic, honest, deeply interested in the experience of one’s research participants, and committed to accurately and adequately representing their experience.”* De moeilijkheid zit in het feit dat het gissen blijft naar hoe niet-Belgische gedetineerden onze outsiderpositie ervaren hebben.

### **Afsluiting**

Deze bijdrage behandelde de belangrijkste uitdagingen die we ervoeren tijdens het opzetten en het uitvoeren van interviews met niet-Belgische gedetineerden. De ervaringen werden beperkt tot het perspectief van de onderzoekers. De geïnterviewden zullen zeker ook verschillende moeilijkheden ervaren hebben. Het zou dan ook interessant zijn om het perspectief van de geïnterviewden te kennen.

We hebben geen pasklare antwoorden over hoe om te gaan met de uitdagingen, maar we werden wel geconfronteerd met een aantal moeilijkheden die we in de toekomst mogelijks anders zouden aanpakken. Wat betreft de selectieprocedure voor niet-Belgische gedetineerden, zouden we in de toekomst een concreet handelingskader kunnen voorzien voor de lokale sleutelfiguren, aangezien dit een moeilijke opdracht was. Daarnaast bleek het voor de lokale sleutelfiguren een moeilijke afweging te zijn wanneer een tolk in te zetten. In vervolgonderzoek zou een



intakegesprek door de onderzoeker raad kunnen bieden. Verder zouden we in vervolgonderzoek opteren voor enkel opeenvolgend tolken, aangezien simultaan tolken het letterlijk transcriberen bemoeilijkt. Daarnaast zou in verder onderzoek een onafhankelijke vertaler het antwoord van de respondent en de vertaling van de tolk naar het Nederlands kunnen vertalen om zo de validiteit van de interviews te verhogen. Zo zou ook duidelijk worden of tolken (on)bewust invloed hadden op het interview.

Wij hopen enkele mogelijke aanbevelingen aangereikt te hebben voor onderzoekers en professionals, aangezien meer aandacht voor deze ‘vergeten’ groep wenselijk is. We zijn er ons van bewust dat deze bijdrage niet zomaar vertaald kan worden naar eender welke gevangenis of onderzoekcontext. Het is dan ook belangrijk om rekening te houden met de lokale mogelijkheden in het opzetten en het uitvoeren van kwalitatief onderzoek.

### **Literatuurlijst**

Brosens, D., Croux, F., Vandeveldde, S., Claes, B., & De Donder, L. (2017). Participatie van niet-Belgische gedetineerden in Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Een helikopterverzicht van acties en projecten. *Fatik*, 34(156), 4-15.

Dwyer, S. C., & Buckle, J. L. (2009). The Space Between: On Being an Insider-Outsider in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 8(1), 54-63.

Kadi-Hanifi, K., Dagman, O., Peters, J., Snell, E., Tutton, C., & Wright, T. (2014). Engaging students and staff with educational development through appreciative inquiry. *Innovations in Education and Teaching International*, 51(6), 584–594.

Karnieli-Miller, O., Strier, R., & Pessach, L. (2009). Power relations in Qualitative research. *Qualitative Health Research*, 19(2), 279-289.